

שינוי חברתי באמצעות הנגשה ממוחשבת של כללים משפטיים

עו"ד מיכל תג'ר, מיכאל בר-סיני, מור וילוז'ני

המאמר מציג מערכת הנגשת זכויות בעזרה עצמית באמצעות ראיון אינטרנטי. הראיון מבוסס על מודל פורמלי של כללי המשפט הרלוונטיים ואינו דורש מעורבות של נציג שירות, אלא רק של המשתמש הרוצה להבין מהן זכויותיו. בנוסף לכך, המאמר מציג מתודולוגיה לבניית מודלים וראיונות להקשרים חברתיים דומים ומתאר בנייה של מודל לזכויות עובדים בסיום העסקה על פי הדין הישראלי. בנוסף לביצוע ראיונות, מודלים אלה מאפשרים לערוך עיבודים ממוחשבים נוספים של החוק, כגון יצירת שרשורים וביצוע שאלות. מערכות מסוג זה יכולות למלא תפקיד מרכזי בהעצמת אוכלוסיות חלשות, מכיון שהן מאפשרות להנגיש זכויות בצורה ידידותית המותאמת למקרה של המראיין, במקום להעמיס עליו מידע רב שקשה להתמצא בו. המערכת המוצגת במאמר זה – PolicyModels – ניתנת לשימוש בהקשרים נוספים, כגון מידול דרישות פרטיות במסדי נתונים.

מילות מפתח: שיתוף מידע, כלי תוכנה, מודלים חישוביים, הגנת מידע, דיני עבודה, זכויות עובדים

הקדמה

בכל יום צובאים עשרות עובדים על המשרדים העמוסים של "קו לעובד". עובדים אלה באים מרקעים שונים, מארצות שונות, ודוברים שפות שונות. קבלת הקהל מאורגנת כך, שבכל יום מגיעות אוכלוסיית עובדים אחרת וקבוצת מתנדבים אחרת. כך, למשל, לימי קבלת קהל של מבקשי מקלט מגיעים מתנדבים דוברי טיגרינית

עו"ד מיכל תג'ר עוסקת משנת 2003 בעריכת דין בנושאי עבודה והגירה במסגרת ארגונים לשינוי חברתי ללא מטרות רווח. מיכאל בר-סיני הגיש עבודה לתואר דוקטור בהנדסת תוכנה לאוניברסיטת בן-גוריון בנגב, משמש כעמית במכון למחקר סוציולוגי כמותי באוניברסיטת הרווארד (IQSS), והקים את CodeWorth.io. מור וילוז'ני היא מהנדסת תוכנה בכירה ב־CodeWorth.io. העבודה המתוארת כאן מומנה בחלקה על ידי רשות החדשנות, דרך מסלול "חדשנות במגזר הציבורי".

וערבית, ולימי קבלת קהל של מהגרי עבודה בחקלאות מגיעים מתורגמנים לתאית. בצוות העובדים הישראליים נמצאים גם דוברי אמהרית ורוסית. העובדים מבקשים מידע, סיוע ועצה, ולעיתים קרובות גם סיוע משפטי להבנת זכויותיהם ומימושן. במרכז החדר יש דוכן ובו דפי מידע על חוקי עבודה, ביטוח לאומי, ביטוח רפואי, אשרות למבקשי מקלט, מידע לעובדי סיעוד, וגם מידע הנוגע להטרדה מינית. מכיוון שהפונים מתקשים למצוא את הדף המתאים לבעיה שלהם, הם נאלצים להמתין בתור הארוך והמתארך.

אדם שזכויותיו נפגעו צריך לעבור מספר שלבים עד הבשלת השלב של התביעה המשפטית. השלבים מכונים Naming, Blaming, Claiming¹: השלב הראשון הוא הענקת שם לפגיעה, כלומר היכולת להעניק לה הגדרה משפטית; השלב השני הוא שלב הטלת האשמה, שעיקרו ההבנה מיהו הגורם האחראי לפגיעה בזכויות וההתייבבות מולו; השלב השלישי הוא שלב הפנייה לערכאות, שבו הטענות והתובנות מתורגמות לשפה משפטית. פרק הזמן שתהליך זה נמשך הוא ארוך במיוחד אצל נפגעים השייכים לאוכלוסיות המוחלשות.² הניסיון המצטבר מעיד כי ככל ששני השלבים הראשונים בתהליך מתרחשים בצמידות לאירוע, כך גדלים הסיכויים לאיין את הפגיעה ולהשיב את המצב לקדמותו (כמו, למשל, בפיטורים לא חוקיים), או להגיש תביעה ללא חשש להתיישנות העבירה.

חיפשנו דרך קלה וישירה שתאפשר לעובד גישה עצמאית אל המידע הנדרש, כך שיוכל לעבור בכוחות עצמו את שלבי ה-naming וה-blaming. פתרון אפשרי מצאנו בכלי המכונה PolicyModels. כלי זה מאפשר יצירת מודל פורמלי של כללים משפטיים ועיבוד ממוחשב שלו בדרכים שונות. המונח "מודל פורמלי" לקוח מתחום הנדסת התוכנה ומתייחס לתיאור מוגדר היטב של מערכת כלשהי באמצעים מתמטיים (כגון, תורת הקבוצות או תורת הגרפים). יישומי ניווט (כגון Waze) הם דוגמה לכלי תוכנה המבוסס על מודל – במקרה זה מודל פורמלי של הסביבה הבנויה. כך, משתמשים יכולים לקבל הדרכה להגיע ליעד ספציפי, או מידע על כל תחנות הדלק במרחק שלושה קילומטרים ממיקומם הנוכחי.

מודל של כללים משפטיים במערכת PolicyModels, אותו נכנה כאן "מודל מדיניות", מורכב משני חלקים עיקריים:

- **מרחב מדיניות:** מתאר את כל המצבים שבהם אזור יכול להימצא בהקשר המשפטי אותו מתאר המודל.

1 William Felstiner, Richard Abel & Austin Sarat, "The Emergence and Transformation of Disputes: Naming, Blaming, Claiming", *Law & Society Review* 15, no. 3 (1980): 631.

2 יובל אלבשן, "נגישות האוכלוסיות המוחלשות בישראל למשפט", **עלי משפט** ג', תשס"ד, עמ' 501-503.

• **גרף החלטה:** גרף המדריך את המשתמש במרחב המדיניות בעזרת שאלות והוראות למחשב.

ניסיון היומיום ב"קו לעובד" מלמד כי אנשים, בפרט כאלה הנמנים על אוכלוסיות מודרות, אינם יודעים לכנות בשמות משפטיים את שאירע להם. לכן, כשעסקנו בזכויות הנובעות מהעסקה שנגמרה, לא קראנו למודל הזכויות "פיטורים", "התפטרות" או "התפטרות בנסיבות פיטורים", אלא התחלנו מהמצב של "נפסקה העבודה". ממצב זה, שכל אדם יודע להעיד עליו, מתחיל שרשור של שאלות, המנוסחות בשפה פשוטה ומיועדות לתרגום לכל השפות. משאלות אלו נגזרות מסקנות משפטיות והמלצות לפעולה במישורים שונים, ובעקבותיהן נקבעים גורמים שאליהם כדאי לפנות כדי לטפל בסיטואציה. למשל, להפסקת עבודה יש השלכות בכל מישורי החיים. השלכות אלו נגזרות ממעמדו של האדם במדינת ישראל: אין דין הפסקת עבודה של מהגר עבודה במסלול של כבילה למעסיק³ כדין הפסקת עבודה לעובדת ישראלית בהריון. הראשון חייב לטפל במהירות בסוגיות הנוגעות לאשרת השהיה שלו כדי לעבור למעסיק אחר; השנייה תצטרך לפנות לממונה על חוק עבודת נשים במשרד העבודה והרווחה, ועליה לדעת שפיטוריה אינם תקפים, אלא אם הממונה נתן היתר למעסיק לעשות זאת.

ניסינו להעריך את כל ההשלכות המשפטיות שיכולות להיות לסיטואציה מסוימת, תוך שימת דגש מיוחד על אוכלוסיות מוחלשות שיתקשו לאסוף את המידע בעצמן ושיחסי הכוחות בעניינן בלתי שוויוניים באופן קיצוני, ולתת להן מענה נגיש, מהיר, עצמאי ומותאם אישית. התאמה זו מהווה שיפור משמעותי ביחס לאתרי הנגשת זכויות קיימים (דוגמת האתר **כל זכות**)⁴, המבוססים על תיאור טקסטואלי של הזכויות. תיאור כזה אמנם מפשט את המונחים המשפטיים, אך המשתמש עדיין נדרש לקרוא טקסט רב, בין השאר על זכויות או מצבים משפטיים שאינם רלוונטיים למקרה הפרטי שלו. בנוסף, תרגום אתרים מסוג זה דורש מאמץ רב, מה עוד וטבע העבודה של "קו לעובד" דורש תרגומים למספר גדול יחסית של שפות.

3 הסדר הכבילה למעסיק יוסד על סמכותו של שר הפנים, על פי סעיף 6 לחוק הכניסה לישראל. סעיף זה מקנה לשר הפנים סמכות "לקבוע תנאים למתן אשרה או רישיון ישיבה ולהארכה או החלפה של רישיון ישיבה ...", וכן סמכות "לקבוע באשרה או ברישיון ישיבה תנאים שקיומם יהיה תנאי לתוקפם של האשרה או של רישיון הישיבה". חוק עובדים זרים, תשנ"א-1991, ס"ח 1349 (להלן: **חוק עובדים זרים**) מורה כי "לא יקבל אדם עובד זר לעבודה, אלא אם כן הממונה או עובד משרד הפנים מטעמו התיר בכתב את העסקתו של העובד הזר אצל אותו מעסיק, ובהתאם לתנאי ההיתר" (סעיף 1(א)). לתיאור הסדר זה – "נוהל מעבר ממעסיק למעסיק" – שנקבע בשנת 2002, ראו: בג"ץ 4542/02, **קו לעובד נ' ממשלת ישראל**, פ"ד סא(1) 346, פסקאות 7, 11-9 לפסק דינו של השופט לוי (2006) (להלן: **עניין הסדר הכבילה**).

4 **כל זכות**, <https://www.kolzhut.org.il>.

המאמר שלהלן מאורגן באופן הבא: פרק "מטרות" מפרט את יעדי פרויקט מידול זכויות בסיום העסקה (עליו מתבסס מאמר זה); פרק "מעבר משדה משפטי לשדה ממוחשב" מפרט את האתגרים ביצירת תיאור פורמלי של כללים משפטיים ומציע מענה לאתגרים אלה; פרק "מערכת PolicyModels" מספק תיאור כללי של מערכת התוכנה בה השתמשנו ליצירת המודל המשפטי ולביצוע ראיונות; פרק "שיטה לבניית מודלי מדיניות" מציע מתודולוגיה כללית לבניית מודלים להנגשת זכויות.

מטרות

הפרויקט מיועד לפעול בשדה של זכויות עובדים, וכוונתו היא לתת לכלי הממוחשב תפקיד ממשי באיזון אי-השוויון האינהרנטי הקיים בין עובדים ובין מעסיקים.⁵ הושטת סיוע לעובדים בעלי כוח מיקוח מוגבל בשוק העבודה היא "הבסיס המוסרי והנרטיב המכונן" של משפט העבודה,⁶ ובלשון בית הדין הארצי לעבודה: "משפט העבודה הוא משפט של 'אי שוויון', שמטרתו לפצות [על] חולשתם של העובדים מול המעבידים".⁷

על מצע מסורתי זה של דיני העבודה מתרחשים תהליכים הפוכים. תופעת הגלובליזציה ותמורות בכלכלה ובחברה הישראלית יצרו במהלך העשור האחרון שינויים משמעותיים בשוק העבודה בישראל. תאגידים רב-לאומיים משפיעים ביתר שאת על הכלכלה המקומית; ארגונים רבים עוברים תהליכי שינוי; הדרישה ליעילות כלכלית מתחזקת, ובד בבד ערכים כמו העבודה המאורגנת והסולידריות החברתית נדחקים הצידה; ניודם של עובדים ומפעלים היה לדבר שבשגרה; המדינה מקדמת הליכים של הפרטת שירותים ציבוריים בשם היעילות הכלכלית; האינדיבידואליזם מתחזק והתחרות החופשית הופכת לזכות יסוד חוקתית;⁸ עובדים לא ישראלים

5 Judy Fudge, "Labour as a 'Fictive Commodity': Radically Reconceptualizing Labour Law", in *The Idea of Labour Law*, eds. Guy Davidov and Brian Langille (Oxford University Press 2011), pp.120, 124; Paul Davies and Mark Freedland, *Kahn-Freund's Labour and the Law* (3rd ed. London: Stevens & Sons, 1983), p.18: "The main object of labour law has always been, and we venture to say will always be, to be a countervailing force to counteract the inequality of bargaining power, which is inherent and must be inherent in the employment relationship. Most of what we call protective legislation... must be seen in this context. It is an attempt to infuse law into a relation of command and subordination".

6 Brian Langille, "Labour Law's Theory of Justice", in *The Idea of Labour Law*, p. 105. עם זאת, הרעיון המרכזי המוצג במאמר זה הוא כי יש לנסח תכלית חדשה לדיני העבודה במקום התכלית המסורתית.

7 דיון בית דין לעבודה (ארצי) שם/2-35, **קוזלוביץ נ' "אורדן" בע"מ**, פד"ע י"ב (1), 1981, עמ' 200.

8 ראו בין היתר: ר' בן ישראל, "זכות היתר (הפררוגטיבה) הניהולית של המעביד", **עינוי משפט כ"ה**, תשס"ו; ר' בן ישראל, "צדק חברתי בעידן בטר העבודה", בתוך: מ' מאוטנר (עורך),

משתתפים בשוק העבודה במכסות הולכות וגדלות, משפיעים על נורמות ההעסקה בענפים רבים ומושפעים בעצמם ממדיניות הגירה, שבתורה משפיעה באופן עמוק על זכויותיהם בעבודה ועל כוח המיקוח שלהם.⁹

מצד שני, נגישות הציבור למידע הולכת וגוברת, והרשתות החברתיות משמשות כיום מקור מידע עיקרי.¹⁰ ב"ק לעובד" הלכה והתגברה ההכרה בחשיבותו של כלי זה דווקא עבור אוכלוסיות מבודדות עם מחסומי שפה, ולפיכך העמותה שמאחורי "קו לעובד" מפעילה מספר עמודי "פייסבוק" ייעודיים לקהילות שונות של עובדים ובשפות שונות. לדוגמה, בדף ה"פייסבוק" שמוקדש למהגרות עבודה בענף הסיעוד חברות למעלה מ-40,000 עובדות (שני שליש ממספר מהגרות העבודה בענף זה בישראל), וכל פוסט זוכה למאות שיתופים, תגובות ושאלות. נראה כי ככל שהאוכלוסייה מבודדת יותר, עולים החשיבות של הנגשת המידע וכוחה של הטכנולוגיה ליצור קהילה, ולו וירטואלית, שמקלה על הבידוד החברתי ומהווה כתובת נגישה למידע ולייעוץ. בהקשר זה יש לציין כי מחקרים מצביעים על שימוש מוגבר של נשים במדיה חברתית ומציינים את תפקידו של שימוש זה ביחסי הכוחות המגדריים.¹¹ עם זאת, כמות המידע הזמין מקשה על העובדים למצוא בעצמם את המידע הרלוונטי להם, ועמיתיהם לקהילה הווירטואלית לרוב אינם מקצועיים מספיק כדי לעזור להם בכך.

נתייחס בקצרה אל תיאוריית "עושר המדיה",¹² – נקודת מבט המאפשרת לבחון את אמצעי התקשורת השונים על פי יכולתם לשאת מידע. הנחת היסוד היא שככל

צדק חלוקתי בישראל, הוצאת רמות, 2000; א' גרוס, "כיצד הייתה 'התחרות החופשית' לזכות חוקתית", **עיוני משפט** כ"ג, תש"ס.

9 גיא מונדלק, "עובדים או זרים בישראל? חוזה התשתית והדפיציט הדמוקרטי", **עיוני משפט** כ"ז(2), 2003, עמ' 423.

10 מכון המחקר Pew השווה בין השימוש שנעשה ברשתות החברתיות בארצות הברית בשנת 2005 לזה של שנת 2011. מהמחקר עולה כי במהלך שש השנים הללו חלה עלייה רבה במספר המשתמשים ברשתות חברתיות. בשנת 2005, רק שמונה אחוזים מאוכלוסיית הגולשים דיווחו על שימוש ברשת חברתית; נכון לשנת 2011, שני שליש (65 אחוזים) מאוכלוסיית הגולשים הבוגרת משתמשים באתרים של רשתות חברתיות – יותר מפי שניים מנתוני שנת 2008, שבה דיווחו 29 אחוזים כי הם משתמשים ברשת חברתית.

11 מכון המחקר Pew מוצא במחקריו באופן עקבי דפוס, שלפיו נשים משתמשות ברשתות חברתיות יותר מאשר גברים באותן מדינות.

12 John Carlson and Robert Zmud, "Channel Expansion Theory and the Experiential Nature of Media Richness Perceptions", *Academy of Management Journal*, 42, no. 2 (2017): 153-170; Vivian Sheer and Ling Chen, "Improving Media Richness Theory: A Study of Interaction Goals, Message Valence and Task Complexity in Manager-Subordinate Communication", *Management Communication Quarterly* 11, no. 1 (2004): 76-93; Richard Daft and Robert Lengel, "Information Richness: A New Approach to Managerial Behavior and Organizational Design", *Research in Organizational Behavior*, vol. 6 (1984): 191-233.

שהמידע עמום יותר, יש לבחור באמצעי תקשורת עשיר יותר, כאשר האמצעי העשיר ביותר הוא תקשורת פנים-אל-פנים. אולם, "פרדוקס העושר" גורס שאמצעי תקשורת "עשיר" עלול להעביר מידע רב מדי (שבחלקו לא רלוונטי), להסיח את הדעת מהמסר העיקרי ולהפריע בהבנת המצב. פרדוקס זה עשוי להסביר גם את השימוש הדל בדפי המידע העמוסים במשרדי "קו לעובד". ברוב המקרים, העובד הנמצא במצוקה אינו פנוי למצוא את "המחט בערמת השחת".

האם מצבו של העובד הוא באמת כה עמום עד שנדרשת פגישה אישית שלו עם מתנדב של "קו לעובד"? המידול שאנו מציעים כאן טוען שאפשר גם אחרת. בהחלטות צרכניות, האינטרנט משפיע על הצרכנים יותר מכל;¹³ מטרנתו בפרויקט זה היא למקסם את יכולת ההשפעה של האינטרנט לצורך רווחת העובד הנמצא במצוקה.

המעבר משדה משפטי למודל ממוחשב

משפט וטכנולוגיה הם חלק מ"תרבות".¹⁴ בדומה לספרות ולמשפט, "אלה שתי תופעות תרבותיות שונות שקיים ביניהן קשר מורכב, ולמרות השוני – הן צריכות זו לזו ומשלימות זו את זו".¹⁵ תקצר היריעה מלדון בהבדל בין כללים משפטיים ובין מודל טכנולוגי. סוד גלוי הוא שהשדה המשפטי אינו ערוך להבניה חד-משמעית. לא במקרה, הכרעות משפטיות נכתבות על פני עשרות ומאות עמודים. השדה המשפטי מורכב מחקיקה ראשית, מתקנות (חקיקת משנה), מהלכות משפטיות שנקבעו בבתי המשפט, ואפילו מנהלים של משרדי ממשלה. פרשנות משפטית לעניינו של אדם תחייב לברור נתונים מתוך אירועי חייו, לתת להם כותרת משפטית, ולבסוף לפנות לפרשנות.

גם הטכנולוגיה טומנת בחובה בחירות פרשניות שעלולות להיות מוטות:¹⁶ למשל, הנחות סמויות לגבי יכולות של משתמשים עלולות ליצור מצב שבו יימנע

13 Brian Solis, "Report: The Rise of Digital Influence and How to Measure It," *BrianSolis*, 13 March 21, 2012, <https://www.briansolis.com/2012/03/report-the-rise-of-digital-influence/>.

14 ראו דיון מקיף במשפט כתרבות אצל: מנחם מאוטנר, "המשפט כתרבות, לקראת פרדיגמה מחקרית חדשה", בתוך: מנחם מאוטנר, אבי שגיא, רונן שמיר (עורכים), **רב-תרבותיות במדינה דמוקרטית ויהודית**, הוצאת רמות, 1998, עמ' 545-587, וכן: מנחם מאוטנר, "המשפט הסמוי מהעין", **אלפיים**, 16 (תשנ"ח), עמ' 45-72.

15 שולמית אלמוג, **משפט וספרות בעידן הדיגיטלי**, הוצאת נבו, 2007, עמ' 5.
16 Kate Crawford and Tarleton Gillespie, "What is a Flag for? Social Media Reporting Tools and the Vocabulary of Complaint", *New Media & Society* 18, no. 3 (2016): 410-428; Sandra Petronio, Jess Alberts, Michael Hecht and Jerry Buley, eds., *Contemporary Perspectives on Interpersonal Communication* (Madison, Brown & Benchmark, 1992), pp. 318-358; Janet Bavelas, "Some Problems with Linking Goals to Discourse", in

מאנשים מסוימים להשתמש במערכת. דוגמה להנחה כזאת היא עיצוב שלא מביא בחשבון עיוורי צבעים. במקרים שבהם מתכנני המערכת מניחים לטכנולוגיה לבצע החלטות בעצמה, למשל על ידי שימוש בטכניקות של אינטליגנציה מלאכותית או למידה ממוחשבת, עלולה להיווצר אפליה אלגוריתמית של ממש. במקרים כאלה, מערכת ממוחשבת עלולה להפגין אפילו התנהגות גזענית¹⁷ או מיזוגנית.¹⁸

כדי להשיב על השאלה מהן הזכויות והחובות הנובעות ממצב אישי מסוים (למשל, הפסקת עבודה של מהגר עבודה לאחר התקף לב), צריכה להיות מוכנות לוותר על אבחנה מתבקשת בין מה שנקבע בחוק, ומצוי לפיכך בדרגה הגבוהה ביותר, לבין מה שקובעים נוהלי משרד הפנים, שמעולם לא עברו ביקורת שיפוטית. הדין במודל ממוחשב אינו יכול להיות מרובד כפי שהוא בפסקי דין, בעתירות ובכתבי תביעה. עבודה על מידול ממוחשב דורשת מוכנות לפשט את השדה המשפטי, להנגישו ולוותר על ההיררכיות בתוכו; הוא חייב לעבור התאמה לכלי הממוחשב ולמגבלותיו, תוך הבנה שמגבלות אלו, ברוח אותו "פרדוקס העושר" שהוזכר לעיל, הן גם יתרונותיו.

מערכת PolicyModels – הכרה, תיאור, תכונות

כדי ליצור מודלים פורמליים לכללים משפטיים ("מודלי מדיניות"), השתמשנו במערכת PolicyModels,¹⁹ המאפשרת לבנות תיאור פורמלי של כללים משפטיים בתחום מסוים, ולחשב כיצד הם מתייחסים למקרה ספציפי. המערכת פותחה במקור כדי לאפשר לחוקרים לטפל במסדי נתונים רגישים, מבלי להפר חוקים המתייחסים לפרטיות ומבלי שיידרשו למומחיות בתחומי הפרטיות או הטכנולוגיות

Understanding Face-to-Face Interaction: Issues in Linking Goals and Discourse, ed. K. Tracy (Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1984), pp. 119-130.

Latanya Sweeney, "Discrimination in Online Ad Delivery", *ACM Queue – Storage* 17 Vol. 11, no. 3 (April 2, 2013); Julia Angwin, Jeff Larson, Surya Mattu and Lauren Kirchner, "Machine Bias", *ProPublica*, May 23, 2016, <https://www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing>.

Amit Datta, Michael Carl Tschantz, Anupam Datta, "Automated Experiments on Ad Privacy Settings: A Tale of Opacity, Choice and Discrimination", *Proceedings on Privacy Enhancing Technologies*, 2015, pp. 92-112.

Michael Bar-Sinai, Latanya Sweeney and Merce Crosas, "DataTags, DataHandling Policy Spaces and the Tags Language", *IEEE Security and Privacy Workshops*, San Jose, CA, 2016, pp. 1-8.

הרלוונטיות.²⁰ מאוחר יותר נעשה שימוש במערכת זו כדי למדל את פרק דמי האבטלה בחוק הביטוח הלאומי בישראל.²¹

בהינתן מודל מדיניות, מערכת PolicyModels יכולה להציג בעזרתו ראיון אינטראקטיבי, המיישם אותו על מקרה ספציפי. בנוסף לכך, המערכת יכולה לצייר תרשימי זרימה ומבנה של המודל, וכן לזהות את כל המקרים שבהם תנאי כלשהו מתקיים (למשל, כל המקרים שבהם עובד יכול לתבוע את המעסיק). מבנה המערכת מאפשר לבצע ניתוחים נוספים לפי הצורך.

המערכת עצמה מורכבת מליבה וממספר כלים. ליבת המערכת היא רכיב של תוכנה ("ספריה") המאפשרת לתוכנות מחשב שבהן היא כלולה לעבוד עם מודלי מדיניות. סביב ליבה זו פותחו שתי תוכנות: האחת משמשת לפיתוח המודלים, והשנייה היא אתר אינטרנט המאפשר לבצע ראיונות על בסיס המודלים.

הקוד במערכת PolicyModels משוחרר ברישיון קוד פתוח ידידותי לתעשייה (Apache v2.0). רישיון זה מאפשר לכל גורם לקרוא את קוד המקור של המערכת ולפתח על בסיסה מערכות נוספות, כולל מערכות מסחריות, מבלי לשלם על כך. רישיונות מסוג זה מונעים "נעילה" לספק תוכנה מסוים ("vendor lock-in"), וכך שומרים על כוח המיקוח אצל הגופים המשתמשים במערכת, המסוגלים להחליף את ספקי התוכנה לפי שיקוליהם. בנוסף לכך, רישיונות אלה מאפשרים כתיבת תוכנות על ידי מתנדבים ומעודדים יצירה של קהילות משתמשים ומפתחים.

להלן נציג את מבנה המודלים של PolicyModels, וכן את הכלים הקיימים לפיתוחם והנגשתם של מודלים אלה.

מודל מדיניות

כאמור, מודל מדיניות מורכב משני חלקים: מרחב מדיניות וגרף החלטה. **מרחב מדיניות (Policy Space)** מתאר את כל המצבים האפשריים של אדם בהקשר המשפטי שעל פיו נבנה המודל. תיאור זה בנוי בצורת מרחב רב-ממדי, בו כל נקודה מתארת סיטואציה אפשרית אחת תחת החוק. כל ממד במרחב מתאר היבט משפטי יחיד, וכל קואורדינטה בממד נתון מתארת מצב אפשרי של היבט זה. לדוגמה, הקואורדינטות עבור ממד "קבוצת גיל" יכולות להיות "לפני גיל העבודה", "בגיל העבודה", "גיל פנסיה וולונטרית" ו"גיל פנסיה" (בסדר הזה). ממדי המרחב הם סודרים (ordinal), כלומר, יש סדר בין הקואורדינטות, אולם אין משמעות

Latanya Sweeney, Merce Crosas, Michael Bar-Sinai, "Sharing Sensitive Data with 20 Confidence: The Datatags System", *Technology Science*, October 16, 2015, <http://techscience.org/a/2015101601>

Michael Bar-Sinai and Rotem Medzini, "Public Policy Modeling using the DataTags 21 Toolset", *The Network for European Social Policy Analysis*, 2017, <http://mbarsinai.com/files/inii/ESPAnet17-Final.pdf>.

למרחקים ביניהן.²² סדר זה מאפשר לנסח באופן פורמלי כללים, כמו "מגיל העבודה ואילך, עובד זכאי ל-X".

ככל שמספר הממדים גדל, כך גדל גם הדיוק האפשרי בתיאור סיטואציה משפטית נתונה. יחד עם זאת גדל גם מספר השאלות עליהן נדרשים משתמשי השאלון לענות. לכן, מרחב מדיניות יעיל יכיל מספיק ממדים כדי לתאר את כל ההיבטים הרלוונטיים של הסיטואציה, אולם לא מעבר לכך. לדוגמה, במרחב המדיניות של מודל זכויות בסיום העסקה יש טעם לפַּרְט האם העובד סובל מנכות, אולם אין טעם לפרט מהי נכות זו. זאת, מכיוון שפרטי הנכות לא משנים את זכויות העובד כאשר העסקתו מסתיימת.

מרחב מדיניות טיפוסי מכיל מספר רב של ממדים: מודל הזכויות בסיום העסקה, המתואר בהמשך, מכיל 62 ממדים; מודל דמי האבטלה לפי חוק הביטוח הלאומי מכיל 13 ממדים; ואילו מודל חוקי הפרטיות, הנוגעים למסדי נתונים מדעיים, כולל 58 ממדים.²³ לבני אדם הרגילים לעולם תלת-ממדי קשה לעבוד באופן אינטואיטיבי עם כמות גדולה כל כך של ממדים. על רקע זה פיתחנו מספר תצוגות שמאפשרות להנגיש מרחבי מדיניות מרובי ממדים. בנוסף לכך, שפת תיאור מרחבי המדיניות של PolicyModels כוללת אמצעים שנועדו לקבץ את הממדים באופן היררכי; למשל, ממדים הנוגעים לזכויות בקבוצה אחת וממדים הנוגעים לתיאור המצב בקבוצה אחרת. היררכיה זו עוזרת לבוני המודל לארגן את המרחב לצורך עבודתם, אולם אינה משפיעה על המרחב באופן מהותי, מכיוון שבעת ביצוע החישובים המערכת מתעלמת מהקבוצות ומתייחסת רק לממדים עצמם.²⁴

גרף החלטה (Decision Graph) הוא חלקו השני של מודל המדיניות. גם כאן, המונח "גרף" לקוח ממדעי המחשב, והוא מתאר מבנה מתמטי המורכב ממקומות ("צמתים") וממעברים אפשריים בין מקומות אלה ("קשתות"). ניתן לעבור בין שני צמתים רק אם הם מחוברים בקשת. נהוג לתאר גרף באופן ויזואלי, על ידי קבוצת עיגולים המחוברים בחיצים. העיגולים מתארים את צומתי הגרף, והחיצים מתארים את הקשתות. החישוב במערכת PolicyModels מתחיל מצומת מיוחד בגרף ההחלטה, ומשם הוא מתקדם לאורך הקשתות של גרף זה. כאשר המחשב מגיע לצומת חדש, הוא מבצע פעולה התלויה בסוג הצומת. פעולה זו יכולה להיות, לדוגמה, עדכון המיקום במרחב המדיניות, הצגת שאלה למשתמש או הרצה של חלק אחר בגרף.

22 בזאת שונים הממדים המדוברים מממדים בדידים (דיסקרטיים) המשתמשים במספרים שלמים (בהם יש סדר ויש משמעות למרחק) ומממדים רציפים המשתמשים במספרים ממשיים.

23 חשוב לציין כי מודל זה עדיין לא עבר תיקון.

24 לפירוט האלגוריתם שמאפשר למערכת להתעלם מהקבוצות, ראו: Bar-Sinai et al., "DataTags, Data Handling Policy Spaces and the Tags Language".

גרפי ההחלטה של PolicyModels מאפשרים למצוא את המיקום של אדם מסוים במרחב המדיניות של המודל. הם יוצרים סינרגיה בין המחשב ובין האדם, כאשר המחשב מטפל בחלקים המוגדרים היטב (למשל, שמירת המיקומים במרחב המדיניות ובגורף ההחלטה), ואילו האדם מטפל בחלקים הדורשים ידע על פרטי המקרה או בתשובות לשאלות "רכות", כגון "האם סיום התעסוקה נובע מהפרה משמעותית של זכויות העובד"? חלוקת אחריות זו בין האדם ובין המחשב מאפשרת למערכת PolicyModels להתגבר על האתגר המובנה של טיפול ממוחשב במקרים משפטיים מורכבים, מכיוון שאינה נסמכת על שיפוט ממוחשב בשאלות "רכות", שהן אנושיות במהותן.

חשוב לציין כי תשובות המרואיין אינן משנות את מיקום המקרה במרחב באופן ישיר. שינויים כאלה מתבצעים על ידי המחשב כאשר הוא מגיע לצמתים המורים לו לשנות את המיקום. תשובות האדם יכולות לנווט את המחשב לצמתים כאלה בגרף ההחלטה. הפרדה זו בין תשובות האדם ובין שינוי המיקום במרחב המדיניות מאפשרת לבוני הגרף לשאול את האדם שאלות בשפה שהוא מבין, אך לנהל את המצב במונחים פורמליים. בנוסף לכך, היא מאפשרת לשאול את האדם מספר שאלות מנחות לפני שינוי מיקומו של המקרה במרחב. במובן זה, תהליך החישוב המשותף דומה לשיחה של בעל רכב עם מכונאי במוסך: המכונאי שואל שאלות שבעל הרכב מבין; למשל, האם שומעים דפיקות מהמנוע במהירויות גבוהות. בהתאם לתשובות מסמן המכונאי לעצמו האם לבדוק את המצתים, את אטם ראש המנוע או את שרשרת התזמון – מונחים סתומים למדי עבור בעל הרכב הממוצע. התהליך המיוצג על ידי גרף החלטה נתון אינו בהכרח התהליך היחיד. למשל, סדר וסוג השאלות המתאימות למומחה בדיני תעסוקה יהיו שונים מסדר השאלות המתאימות להדיוט בתחום זה. גרפי החלטה שונים יכולים לעבוד על אותו מרחב מדיניות. מבחינת המערכת וההגדרות הפורמליות, הגורם החשוב הוא תוצאת הראיון – אותה קואורדינטה במרחב המדיניות המתארת את המקרה, שאליה מגיעים בסוף הראיון. תהליך ההגעה לקואורדינטה זו אינו חשוב לתהליכים בהמשך, כמו למשל ההמלצות שיוצגו למרואיין.

גרף ההחלטה יכול להיות גדול למדי; הגרסה הנוכחית של הגרף במודל הזכויות בסיום העסקה כוללת 216 צמתים. כדי לאפשר עבודה יעילה עם כמות צמתים כזו, שפת תיאור הגרף מאפשרת ארגון של הצמתים לפי נושאים, חלוקה של הגרף למספר תתי-גרפים, וכן חלוקה של תיאור הגרף עצמו למספר קבצים.

סקססים ותרגום

מודל המדיניות, כפי שהוצג עד כה, מכיל בעיקר מבני נתונים – מרחב המדיניות וגרף ההחלטה. מבנים אלה מכילים מידע רב, אולם כוללים מעט מאוד טקסט

שמיועד לבני אדם. טקסט זה נשמר באופן נפרד במה שמכונה "חבילות תרגום" ("localization packages").

"חבילת תרגום" כוללת טקסט ארוך לכל שאלה, שמות והסברים לכל ערך ולכל ממד במרחב המדיניות, ותרגום של המְטָא-דאטה של המודל (כותרת, טקסט הסבר וכדומה). הטקסטים לשאלות יכולים לכלול קישורים לאתרים חיצוניים, טבלאות והדגשות. הערכים במרחב המדיניות מייצגים מושגים שלא תמיד מובנים לאנשים שאינם מכירים את התחום הממודל, כגון "חֶלֶף הודעה מוקדמת"²⁵ או "גמר חשבון". לכן, ההסברים לכל ערך וממד כוללים שלוש רמות: שם הממד; הסבר קצר המופיע בבוטית מעל תצוגת הערך כאשר המשתמש מעביר את הסמן מעליה; הסבר מפורט שיכול לכלול מספר פסקאות, קישורים וטבלאות.

מודל מדיניות יחיד יכול להכיל מספר רב של "חבילות תרגום". בדרך זו ניתן להנגיש מודל יחיד לדוברי שפות שונות. בדומה לתרגום תוכנות, כתיבת "חבילת תרגום" חדשה דורשת מעט ידע טכני, כך שמתרגמים לא נדרשים לעבור הכשרה ארוכה כדי לבצע תרגום זה.

פרסיות משתמשים

במהלך הראיון מוסר המשתמש פרטים אישיים למערכת. לפיכך, ראוי לגעת בנושא שמירת הפרטיות של המשתמשים. עקרונות התכנון לפרטיות²⁶ שהנחו אותנו בכתיבת מערכת זו, קובעים כי יש לשמור מידע על משתמשים רק אם הוא נדרש לצורך הפקת תועלת עבורם. לכן, למשל, משתמשים לא נדרשים להזדהות בפני המערכת בטרם הראיון, ושם הפרטי, שם משפחתם או מספר האשרה שלהם אינם משפיעים על הזכויות להם הם זכאים על פי חוק. ברירת המחדל של המערכת היא לא לשמור את מהלך הראיון ותוצאותיו. מנהלי המערכת יכולים לבקש לשמור סטטיסטיקות לשימוש עבור מודלים מסוימים, למשל, כדי להבין אילו שאלות מסבכות את המשתמשים. סטטיסטיקות אלו מאפשרות אמנם לשחזר מהלך מלא של ראיון, אולם לא מקשרות אותו לאדם ספציפי, אלא משתמשות במזהה אקראי שנוצר בשרת.

אימות מודל מדיניות

במהלך הראיון עוברים המחשב והמרוויין על גרף ההחלטה ביחד, כאשר בכל שאלה המרוויין בוחר תשובה אחת המתאימה ביותר למקרה הנבדק. אפשרות

25 מצב בו המעסיק מוותר על עבודת העובד למשך תקופת ההודעה המוקדמת, וכתחליף משלם עבור תקופה זו שכר מלא.

26 Ann Cavoukian, "Privacy by Design [Leading Edge]", *IEEE Technology and Society Magazine* 31, no. 4 (2012).

נוספת היא לבחור את כל התשובות עבור כל שאלה. בשיטה זו, המחשב עובר על גרף ההחלטה לבדו, ללא עזרת המרואיין, וכאשר הוא נתקל בצומת עם שאלה, הוא בוחר תשובה אחת. משם הוא ממשיך לשאלה הבאה ובוחר את התשובה לה, ושוב ממשיך ובוחר, עד שהראיון מסתיים. כך ניתן לבדוק את התוצאות של כל הראיונות האפשריים במודל.

שיטה זו, הלכונה מתחום אימות תוכנה (formal verification), מאפשרת לשאול שאלות רחב על המודל. לדוגמה, ניתן לשאול באילו מקרים אישה בגיל העבודה תהיה זכאית לדמי אבטלה באופן מיידי? התשובות לשאלה זו מאפשרות לוודא כי המודל מתאים לחוק. אם המודל מתאר את החוק נאמנה, התשובות לשאלה זו מאפשרות למצוא מקרים אותם החוק אינו מכסה.

מגבלות המודל

המגבלה העיקרית של שיטת מידול המדיניות ב-PolicyModels היא הדרישה כי ממדי המרחב יהיו סודרים ובעלי מספר קואורדינטות סופי. לכן, לא ניתן לשאול שאלות פתוחות; התשובות חייבות לבוא מקבוצה סגורה. לדוגמה, לא ניתן לשאול את המרואיין לגילו (תשובה מספרית), אלא רק לאיזו קבוצת גיל הוא שייך (בחירה מתוך רשימה מוגבלת). באופן דומה, לא ניתן לקבל מהמרואיין תאריכים.

ניתן להרחיב את המודל כך שיוכל להכיל ממדים מספריים, ואנו מתכננים לחקור כיוון זה בהמשך. עם זאת, כבר עכשיו ניתן להתגבר על המגבלה המתוארת לעיל בשתי שיטות: הראשונה – חלוקת תחום מספרי לטווחים שהחוק הממודל מבדיל ביניהם. למשל, במקום לשאול את המרואיין על גיל מספרי, ניתן לשאול אותו האם הוא בגיל העבודה או הפנסיה; השיטה השנייה היא להפנות את המרואיין בסיום הראיון למחשבון זכויות שנכתב במיוחד עבור התחום הממודל. מחשבון זה יקבל את תוצאות הראיון וישתמש בהן כדי לבקש מהמרואיין את המספרים הרלוונטיים ולבצע את חישוב הזכויות הסופי. שיטה זו מאפשרת, לדוגמה, לחשב במדויק את פיצויי הפיטורין המגיעים לעובד.

שיטה לבניית מודלי מדיניות

בחלק זה של המאמר אנו מציעים שיטה לבנייה של מודלי מדיניות, המבוססת על ניסיונונו ביצירת מספר מודלים כאלה. מודלי מדיניות דומים מאוד לתוכנות קטנות, ולכן התהליך המוצע מבוסס על מתודולוגיות של פיתוח תוכנה. אין אנו טוענים כי זוהי השיטה היחידה לבנות מודלים אלה, ואפילו לא השיטה הטובה ביותר (בהנחה שיש כזו). כוונתנו היא להציע שיטה מספיק טובה כדי לאפשר לאחרים להתחיל לכתוב מודלים וכדי להתניע דיון בנושא. תחילה נעמוד על האתגרים הניצבים בפני

צוותים המבקשים לכתוב מודלי מדיניות; לאחר מכן נבחן את הכלים הקיימים; לבסוף נציע מתודולוגיה.

מודלי מדיניות הינם יצורי כלאיים משפטיים-טכנולוגיים. בנייה של מודל מדיניות לתחום משפטי מסוים דורשת מומחיות בשני תחומים – התחום המשפטי עצמו ומערכת PolicyModels – ומציבה אתגר של שילוב פורה ביניהם. לכן, צוות בניית מודל יהיה מורכב לרוב משני מומחים שיגיעו מרקעים שונים ולא יכירו את התחום המשלים. חשוב לציין כי רמת ההתמחות הנדרשת בכל תחום הינה שונה: מומחיות משפטית דורשת הכרה עמוקה של תחום המשפט, לצד התעדכנות שוטפת בו (למשל, הכרה של פסקי דין מהתקופה האחרונה). לעומת זאת, אדם עם הכשרה בסיסית בתכנות יכול להשתמש ב-PolicyModels לאחר לימוד קצר יחסית: סטודנטים למדעי המחשב הצליחו להשתמש במערכת לאחר שקראו את מסמכי ההדרכה. לכן, להערכתנו, מתכנת עם ניסיון מועט יוכל לבנות מודלים לאחר יום אחד של לימוד עצמי. מובן שיעילות המתכנת תגדל ככל שייצבור ניסיון. הבדלים "תרבותיים" בין מתכנתים ובין משפטנים הם אתגר נוסף עליו יש לגשר, במיוחד בתחילת תהליך העבודה: מתכנתים רבים מתקשים להתמודד עם תחומים עמומים, כמו התחום המשפטי, שיש בהם מגוון דעות סותרות; משפטנים, מצידם, צריכים להתרגל לחשיבה על סיטואציות חוקיות באמצעים פורמליים, כמו מרחב המדיניות וגרפי החלטה.

מערכת PolicyModels מציעה מספר כלים העוזרים לטפל באתגרים אלה. ראשית, ניתן ליצור באופן אוטומטי שרטוטים של מרחב המדיניות ושל גרף ההחלטה. שרטוטים אלה ידידותיים יותר, או למצער מאיימים פחות, מאשר הקוד הטקסטואלי של המודל; שנית, המערכת האינטרנטית שמבצעת את הראיונות מאפשרת לאסוף הערות לפני פרסום המודל, וזאת בעזרת קישורים פרטיים ומערכת הערות פנימית; שלישית, שפת המידול עצמה תומכת באפשרות לסמן חלקים מסוימים כ"דורשים השלמה" (TODO). המערכת מסוגלת להפיק דוח המפרט חלקים אלה, וכן מזהה באופן אוטומטי חלקים במרחב המדיניות שגרף ההחלטה לא עושה בהם שימוש.

בנוסף לכלים אלה, צוות פיתוח מודל יכול להשתמש בכלים קיימים לפיתוח תוכנה, כגון מערכות ניהול גרסאות ומשימות. מערכות אלו מאפשרות לשמור גרסאות של המודל בזמנים שונים, לבחון אפשרויות שונות על בסיס מודל קיים, לקשר בין משימות ובין העדכונים למודל ולדון בעדכונים למודל טרם קבלתם. האפשרות להתבסס על מערכות אלו נובעת מהעובדה שמערכת PolicyModels מתבססת על קוד טקסטואלי פתוח, ולא על מבנה קבצים ייחודי וסגור. דוגמה

למערכת פופולרית כזו היא GitHub²⁷ – מערכת ששימשה אותנו בעת פיתוח מודל זכויות בעת סיום העסקה.

מתודולוגיית פיתוח המודלים שאנו מציעים מבוססת על תהליך פיתוח תוכנה איטרטיבי²⁸. בתהליך זה המודל מפותח במספר מחזורים ("איטרציות"), כאשר בסיומו של כל מחזור נוצר מודל עובד, אותו ניתן להציג למומחים ולמשתמשים. עם כל מחזור שעובר, המודל "מכסה" את החוק באופן נאמן יותר.

להלן מוצגים שלבי פיתוח מודל: מחזור פיתוח ("איטרציה") כולל חזרה על שלבים 2–4. **שלב 1** הוא שלב הכנה ראשוני. לפני תחילת העבודה כדאי לעשות מפגש מרוכז, שבו אנשי המידול יציגו את היכולות והמגבלות של PolicyModels, והמשפטים יסקרו את הדין בתחום המדובר. דוגמה לכך הוא המפגש שערכנו לפני פיתוח מודל הזכויות בסיום העסקה, שנמשך ארבע שעות וכלל מומחים משפטיים מ"קו לעובד" ואת צוות הנדסת התוכנה של הפרויקט. במפגש זה הצגנו סקירה של החוקים הרלוונטיים ושל מערכת PolicyModels, וכן בחרנו תחומים מתאימים למידול.

שלב 2 הוא שלב הפיתוח. במסגרת זו:

- בוחרים תת-תחום מהתחום הממודל למידול באיטרציה הנוכחית ומתכננים לאיזו רמת פירוט ייבנה המודל. לדוגמה, בשלבים הראשונים ימודלו תחומים רחבים ברמת פירוט נמוכה; בשלבים מתקדמים יותר ימודלו תחומים צרים לעומק. הדוח המפרט אילו חלקים עדיין לא הושלמו יכול לשמש כלי עזר לבחירת תת-תחום לאיטרציה נתונה.
- סוקרים את הידע המשפטי הרלוונטי לתחום: חוקים, תקנות, פרשנויות וכדומה. לפי סקירה זו בונים גרסה ראשונית של מרחב המדיניות. אזורים שאינם מפורטים עד הסוף יש לסמן ב-TODO, כך שהם יופיעו בדוחות כדורשים פירוט.
- כותבים את גרף ההחלטות. גם כאן יש לסמן ב-TODO חלקים שאינם מפורטים עד הסוף. שרטוטים אוטומטיים של עץ ההחלטה שימושיים מאוד בשלב זה כדי לוודא שסדר השאלות בראיון משקף נאמנה את כוונת המפתחים. כתיבה זו תכלול, בדרך כלל, גם שינויים במרחב המדיניות, ולעיתים גם שינויים בחלקים אחרים בעץ.

- כותבים טקסטים מפורטים לשאלות החדשות, לממדים ולערכים.

שלב 3 הוא שלב הבדיקות, שבמסגרתו:

- מעלים את הגרסה החדשה לשרת ומגדירים אותה כ"פרטית", כך שרק משתמשים מורשים יכולים לראותה. בודקים את הגרסה על מספר מקרים. אוספים משוב

²⁷ "Built for Developers," *GitHub*, July 2019, <https://github.com>.
²⁸ Craig Larman and Victor Basili, "Iterative and Incremental Development: A Brief History", *IEEE Computer* 36, no. 6 (2003): 47-56.

ממומחים בתחום, וזאת על ידי הצגה של הראיון או על ידי שליחת קישור ורישום הערות במערכת.

- מעדכנים את המודל לפי המשוב.

שלב 4 הוא שלב שחרור גרסה: מעלים את המודל לשרת ומגדירים אותה פומבית כדי לאפשר לכלל הגולשים להשתמש בה.

מניסיונו בפיתוח מודל זכויות בסיום העסקה ומודל זכויות אבטלה בחוק הביטוח הלאומי למדנו כי סדרת פגישות שבועיות של מומחה משפטי בתחום ושל מתכנת PolicyModels היא דרך יעילה יחסית לבנות מודל. משך כל פגישה כזאת נע בין שעתיים לשלוש שעות, ולעיתים אף יותר – תלוי בזמן שעומד לרשות אנשי הצוות ולסיבולת שלהם.

סיכום

אחת המטרות של פיתוח המודל שתואר במאמר זה הייתה לבחון את יכולתו לפשט מידע משפטי ולהנגיש אותו לאוכלוסיות מוחלשות. ההנחה הייתה שרצף של שאלות פשוטות יוכל להביא לאבחון המצב המשפטי הייחודי למשתמש. לשאלון כזה יש יתרון, במיוחד עבור אוכלוסיות שאינן מורגלות בקריאת טקסטים ארוכים ובסינון מידע, ולכן הן נרתעות מאתרי הנגשת זכויות מבוססי טקסט (דוגמת "כל זכות" הנזכר לעיל).

מצאנו כי ניתן לבנות מודל כזה, וכי על אף שהוא מציג תמונה מרודדת של המצב המשפטי, העובדה שתמונה זו מותאמת אישית למשתמש הופכת אותה לשימושית. יחד עם זאת, יש למידול כזה חיסרון, הנעוץ בפישוט יתר של התמונה המשפטית ובחוסר היכולת להיכנס לניואנסים פרשניים הנפוצים מאוד בשדה המשפטי. על כן, יש לבחור תחום או תת-תחום שקיימת לגביו הסכמה משפטית סבירה (מחלוקות בין משפטנים נוטות להיות נפוצות יותר מאשר בין מהנדסים; זהו הבדל תרבותי שמהנדסים מופתעים ממנו, אבל גם צריכים להתרגל אליו). בנוסף, מידול שדות משפטיים, המחייבים שימוש בשאלות פתוחות, יהיה קשה יותר, ויכול אף לדרוש עיבוד נוסף של התוצאות על ידי מערכת ייעודית או על ידי מומחה אנושי.

אין ספק שהמעבר מהמשפט לתבנית של חד-משמעיות והפשטה, הנדרשת בכלי הממוחשב, הוא מעבר מורכב שאינו מתאים לכל שדות המשפט. יש צורך לבחור סיטואציה ממוקדת, שהמסקנות המשפטיות ממנה פשוטות יחסית, ולזכור כי ב"שורה התחתונה" מדובר בכלי עזר ולא במענה חד-משמעי. כך, במקרים שבהם השאלון שלנו העיד על פגיעות חמורות, כגון ניצול או תקיפות מיניות, מיהרנו להפנות לגורמי הסיוע הנכונים. ראוי להדגיש כי עצם זיהוי העברה ואיתור הגוף הנכון שאליו יש לפנות הם חלק מהפתרון.

הדרישה להתמקד ולבחור מענה אחד נכון מסייעת, לעיתים קרובות, לעובדים נסערים, הנמצאים במצבים של בלבול ועומס, להתמקד. היא גם מגדירה עבורם ועבור המסייעים להם מהי הזכות הנפגעת. כל משפטן שהתנדב, או עבד בארגוני סיוע לאוכלוסיות מוחלשות, יודע שהמשימה הקריטית היא, במקרים רבים, להבין, מתוך כלל החוויות, התחושות והנרטיבים, מהי הנקודה המשפטית שדורשת טיפול ומאפשרת אותו. מידול החוק בשיטה המוצעת כאן עשוי, אפוא, להועיל לעובדים ולמתנדבים כאחד.